

teoria de Meyer-Lübke, que relacionava aquest mot amb *palta*, que apareix, sota variades formes, al sud de França; el Prof. AEBISCHER s'inclina a creure que és un préstec de l'italià (ja que a Itàlia aquest terme té vida molt intensa) fet a les llengües de la Península Ibèrica.

6) Finalment, hem de citar l'*Estadística de la llengua catalana per a l'any 1930* (XX, 5-11), que és un recompte dels habitants dels dominis de la llengua catalana, que pot valdre també com a cens dels que parlen en català; hom ha tingut cura de treure la població de comarques no catalanes lingüísticament (encara que ho siguin d'una manera subsidiària), com per exemple la Vall d'Aran. Aquest càlcul dona un total de poc més de cinc milions d'habitants. — També hem de citar ací els *Índexs generals dels vint primers volums* (XXI, 1-356, que són la totalitat d'aquest volum), treball utilíssim que facilita extraordinàriament la recerca de qualsevol estudi, nota, recensió, etimologia i fins i tot menció superficial que hagi aparegut en els volums anteriors del BDC. Comprèn unes taules generals, els índexs de conceptes i els índexs de mots i de noms propis.

A.-M. BADIA i MARGARIT

«*Estudis Universitaris Catalans*». Vols. XVII (1932), XVIII (1933), XIX (1934), XX (1935), XXI (1936), XXII (1936). Barcelona. (4) + 364 pàgs. + v làms.; (4) + 392 pàgs. + III làms.; (4) + 396 pàgs. + I làm.; (4) + 208 pàgs.; XVI + 668 pàgs. + II làms.; VIII + 728 pàgs. + VI làms.

Aquesta revista, tan important per als estudis històrics i literaris de la nostra terra, apareixia des de l'any 1926, primer de la seva segona època, gràcies al patronatge econòmic de la Institució Patxot.¹ Des del 1932 l'IEC es féu càrrec de les seves despeses. Els vols. XXI i XXII, publicats tots dos l'any 1936, foren dedicats al Prof. Rubió i Lluch amb motiu del seu vuitantè aniversari; se'n féu una edició especial que constituí els vols. I i III de l'*Homenatge a Antoni Rubió i Lluch: Miscel·lània d'estudis literaris, històrics i lingüístics* (el vol. II el formava el tiratge a part del XII dels AST).²

A continuació anoto tots els treballs que poden interessar la filologia romànica, inclosos en els sis darrers volums apareguts.

Els pocs articles de caràcter lingüístic es troben gairebé tots en els dos citats volums de la miscel·lània Rubió. Només dos es refereixen a les llengües romàniques en general; un altre és dedicat a l'aragonès; els restants, al català. — En *La forme métathétique «padule» dans les langues romanes* (XXI, 161-174), el Prof. PAUL AEBISCHER examina la pervivència d'aquesta forma en la Romània, i especialment en el domini italià, on el problema es presenta d'una manera més complexa; respecte a Catalunya remarca l'existència de *Paüls* com a nom de lloc (en els partits judicials de Tortosa i de Sort). — El Prof. GIORGE PASCU estudia, en *Le maïs dans les langues romanes et balkaniques* (XXI, 451-469), els camins per on el blatdemoro ha estat introduït en els diversos països i les

1. Vegeu la meua recensió dels vols. XII (1927)-XVI (1931) dels EUC, en AIEC, VIII (1927-1931) [1936], 595-597.

2. Cf. més enllà, pàgs. 347-351.

influències lexicals que la llengua del país transmissor ha originat. Quant a la seva entrada a Europa, pren en consideració el paper dels espanyols, dels portuguesos, dels italians, dels alemanys i el suposat paper dels turcs. Després d'una anàlisi més circumstanciada del blatdemoro en la Península Balcànica i en els països romanesos, el treball acaba amb una nota sobre les influències recíproques i amb una breu conclusió. — Per a algunes *Palabras desconocidas en el aragonés medieval* (XXI, 331-341) el Prof. GUNNAR TILANDER proposa les següents derivacions: *esprair* (amb el postverbal *espraimiento*) < *SPRAGIRE; *astí* < AD + ISTI(C); *estís* < ISTI(C) + S, *destís* < DE + ISTI(C) + S, *poestís* < PRO + ISTI(C) + S; *execar* (amb el postverbal *execo*) < *EXAEQUARE, amb influència de NUNQUA, TORQUATEU per al manteniment de la velar sorda; *casse*, *casser* < hebr. KÁSCHÊR; *vergado* < VIRGATUS. El Sr. Tilander, que ilustra les seves etimologies, no sempre absolutament convincents, amb abundants exemples trets de textos jurídics, precisa semànticament el valor de cada un dels mots estudiats. — La Srta. EVA SEIFERT, *Das Katalanische in den Werken von Friedrich Diez* (XXI, 193-199), assenjala el procés del coneixement de la llengua catalana en les successives obres del fundador de la filologia romànica. En la primera edició de la gramàtica de les llengües romàniques de Diez, començada a publicar-se l'any 1836, el català figura com a dialecte del provençal; i en la segona edició, corregida i augmentada, apareguda el 1856, té ja un lloc a part i independent. — El Prof. JOAN COROMINES ens ofereix, amb el seu estudi *Les relacions amb Grècia reflectides en el nostre vocabulari* (XXII, 283-315), dues interessants contribucions per a un estudi de conjunt sobre «quina és la part del nostre lèxic que hem rebut, en les diferents èpoques, de la llengua de l'Hèllad»: la primera inventaria tots els termes marítims que el català deu al grec; la segona anota mots diversos d'etimologia desconeguda que el Sr. Coromines creu d'origen hellènic. En la primera estudia *barca de panescalm*, *caro*, *calcés*, *escàlem*, *embons* i *embornals*, *estamenera*, *paramitjal*, *gòndol*, *gúmeno*, *calabrot*, *profs*, *puja*, *xarxa*, *bol*, *sardó*, *ormejar*, *escar*, *ndlit* i *noliejar*, *gúa*, *romball*, *esparagol*. En la segona estudia *conquilla*, *neret*, *codonyat*, *prestatge*, *calaix*, *cartre*, *pampallugues*, *melangia*. És remarcable la riquesa de documentació antiga i dialectal amb què el Prof. Coromines ilustra les seves etimologies. — En els seus *Waffengeschichtliche und -terminologische Aufschlüsse aus katalanischen literarischen Denkmälern des 14. und 15. Jahrhunderts* (XXI, 33-67), el Prof. WILHELM GIESE continua l'estudi dels noms catalans de les armes medievals, iniciat amb l'estudi *Waffen nach den katalanischen Chroniken des XIII. Jahrhunderts* (VKR, I). L'autor ha buidat les següents obres: *L'arnès del cavaller* de Pere March i la *Crònica de Pere III*, del segle XIV, i *Scipió e Aníbal* d'Antoni Canals, el *Libre dels feyts d'armes de Catalunya* de Bernat Boades,³ el *Romanç de l'armada del Soldà contra Rodes* de Francesc Ferrer, la *Història de Jacob Xalabín*, el *Curial e Güelfa*, el *Tirant lo Blanch*, *La fi del comte d'Urgell*, el *Recort* de Gabriel Turell, *La destrucció de Jerusalem*, i *Lo cavaller* de Ponç de Menaguerra (que el Sr. Giese anomena Menaguer), del segle XV. L'autor es refereix, en el curs del seu treball, a anteriors obres seves sobre els noms de les armes en la literatura espanyola dels segles XII i XIII, en els epos i cròniques provençals dels mateixos

3. Sobre l'autenticitat d'aquesta crònica, vegeu *El problema de l'autenticitat del «Libre de feyts d'armes de Catalunya»*, del Sr. MIQUEL COLL I ALENTORN, publicat com a pròleg al vol. IV de l'edició d'aquesta crònica en la col·lecció ENC, vol. LX (cf. abans, ER, I, 259-264).

segles i sobre la terminologia portuguesa del segle XIII. — El Sr. FRANCESC DE B. MOLL, *Comentari a un vell mot català* (XXII, 447-450), examina el verb *prexivolar* (amb les variants *puxolar*, *pruxovolar*) i l'adjectiu i substantiu *prexèvol* (amb les variants *proxèvol* per a l'adjectiu, i *poxeule*, *puxoule*, *pruxúvol* per al substantiu). Precisa la significació de 'demanador frisós, insistent, importú' (adjectiu), 'insistència, importunitat' (substantiu), 'demanar frisosament, insistir, importunar' (verb), d'acord amb A. Bulbena, M. Obrador i R. Aramon i Serra, i contra la significació de 'tourner autour', 'rodejar' que el Sr. A. Pagès atribuïa a *prexivolar*. Quant a l'etimologia, després de rebutjar *prexivolar* com un derivat de *proximus*, com vol el Sr. Pagès, el Sr. Moll estableix la relació entre *prexívol* (= **pressiu*, amb canvi de sufix *-ívol* per *-iu*) i el fr. ant. *pressif* 'pressant, urgent', 'qui demande d'une manière pressante', 'urgence'. Les formes *proxèvol*, *pruxèvol*, *prexèvol*, *pruxèvol* les explica com a reconstruccions fetes damunt de les variants de *prexivolar*, amb i àtona. Les variants *poxeule*, *puxoule*, *puxolar* derivarien d'una arrel *puix-* < *PÖSS-*.⁴ — El Dr. LUDWIG KLAIBER, *Der «Vocabulari català-alemany» von 1502 und seine italienische Vorlage: Eine bibliographische Untersuchung* (XXII, 81-86), després d'exposar les opinions de Pere Barnils (que creia que l'autor del diccionari català-alemany imprès l'any 1502 a Perpinyà per Joan Rosembach era el mateix impressor) i del Prof. Rudolf Grossmann (el qual indicava, tot negant la paternitat d'aquell, que l'autor procediria del domini lingüístic alemany meridional - alemany), precisa que aquell diccionari no és un treball original, sinó una traducció d'un diccionari italià-alemany del qual fins l'any 1500 s'havien fet almenys vuit edicions que es conserven. Manca investigar, però, encara, quina edició hauria servit per a la versió catalana; el Sr. Klaiber comparà, amb resultat negatiu, l'edició catalana amb els incunables italians de Venècia 1477, Bolonya 1479, Venècia 1491, i dos sense lloc ni any. — En les *Notes entorn la influència de l'«Ars dictandi» sobre la prosa catalana de cancelleria de finals del segle XIV: El ms. Y-129-7 de la Biblioteca Colombina* (XXII, 631-653), del Sr. MARÇAL OLIVAR, bella contribució als tot just iniciats estudis d'estilística catalana, és assenyalada la importància de la influència de l'*ars dictatoria* damunt la prosa de la cancelleria catalana, a partir de mitjan segle XIV, i, per derivació, damunt la prosa literària de l'època. El Sr. Olivar publica vint-i-dues cartes llatines, que, barrejades amb altres documents, evidentment proposats com a models, conserva un manuscrit de començaments del segle XV: l'Y-129-7 de la Biblioteca Colombina de Sevilla; és tracta d'una correspondència que En Bartomeu Servent, secretari reial, manté amb En Pere Guitart, En Pere Margall, En Pere de Beviure i N'Enric de Loany, alguns d'ells també secretaris. — El Sr. GUILLEM DÍAZ-PLAJA, *Una polèmica sobre el català a les darreries del segle XVIII* (XVIII, 182-208), reproduceix una sèrie d'articles apareguts en el «Diario de Barcelona» durant l'any 1796, en els quals es discuteix sobre la llengua catalana i sobre diversos problemes gramaticals que s'oferien als escriptors d'aquell temps. L'editor vol assenyalar un doble interès a la polèmica: «és un document important per a la futura història de la gramàtica catalana, i és, a més a més, un símptoma clar de com durant tot el segle XVIII es cova un esperit de pre-renaixença paral·lel a un esperit pre-romàntic».

Els estudis que interessin la història literària són molt més abundosos. Tres

4. Respecte a aquestes etimologies proposades pel Sr. Moll, cal tenir present la recensió que WERNER HERING féu d'aquest treball en la *ZRP*, LXI (1941), 152.

d'ells es refereixen a literatura en llengua llatina; alguns altres, a les literatures provençal o italiana, o bé a temes de literatura comparada; la major partida, a la literatura catalana.

Per tal de poder arribar a determinar científicament quina o quines versions llatines de la Bíblia haurien estat usades a Catalunya abans de la dominació de la Vulgata Sixto-Clementina, creu Mn. JOAN VILAR, *Les citacions bíbliques de sant Pacià* (XVII, 1-49), que no queda altre camí a la crítica literària que el de reconstruir o refer la nostra Bíblia llatina antiga «recollint i aplegant sistemàticament una per una les engrunes bíbliques que ens trameteren els nostres pares en llur herència literària»; és aquesta la tasca que ell s'emprèn, amb els escrits de sant Pacià, bisbe de Barcelona (310?-390?), confrontant les cites del sant català amb el text de la versió Vetus Itala i el de la Vulgata Clementina. Al final del treball trobem una bibliografia sobre sant Pacià, que comprèn manuscrits, edicions i estudis. — Un altre estudi del mateix autor (on, però, el seu nom apareix escrit erradament VILLAR), sobre *L'«Expositio Remigii super Matheum» en el cod. 548 de la Biblioteca de Catalunya* (XXII, 263-281), conté una introducció biogràfica, la bibliografia de Remigi, l'anàlisi de la seva exposició sobre sant Mateu, una detallada descripció del còdex de la Biblioteca de Catalunya en què aquesta obra és continguda i unes notes sobre la seva il·luminació i la seva ortografia, que es clouen amb la valoració del manuscrit i la taula de l'incipit de cada capítol; per a acabar dóna Mn. Vilar una taula de les correspondències de les *Homiliae* de Fontani amb el còdex estudiat. — El Prof. ADALBERT HÄMEL, en el seu treball *Arnaldus de Monte und der «Liber S. Jacobi»* (XXI, 147-159), descriu i analitza el còdex 99 del fons ripollès de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, copiat pel monjo Arnau de Mont durant la seva visita a Santiago de Compostella l'any 1173.

A la literatura provençal van dedicats tres dels articles publicats en aquests volums; dos d'ells estan estretament relacionats amb Catalunya. — El Prof. CARLOS M. CLAVERIA, en la seva nota *Sobre las epístolas de Guiraut Riquier* (XXII, 125-136), es proposa de bastir un esquema per a una explicació posterior de l'estructura retòrica i escolàstica del gènere epistolar en vers. — El Prof. JEAN BOUTIÈRE, *Les «vidas» des troubadours catalans* (XXII, 339-346), dóna el text crític de les antigues biografies, conservades en els cançoners provençals, del rei Alfons I, Berenguer de Palol, Guillem de Berguedà i d'un fragment d'una *razo* de Raimon de Miraval, on es parla d'Hug de Mataplana; amb una introducció, notes i un índex dels noms propis continguts en les *vidas*. — En *La «dansa» provençale et les «goïgs» en Catalogne* (XXI, 201-224), el Sr. AMADEU PAGÈS vol mostrar el que era la cançó de dansa en Cerverí de Girona, i com, després d'ell, la *dansa* ha tingut per principal objecte, a Catalunya, les lloances a la Mare de Déu i s'ha transformat poc a poc, per tal de celebrar-la millor, en els *goïgs*, que han eixamplat llur destinació i els quals han obtingut l'èxit més extraordinari i perdurable. Publica quatre poesies d'En Cerverí segons el cançoner Gil de la Biblioteca de Catalunya (una balada, *Si volets que'm laïx d'amar*; una dansa, *Tot can cors dezira*; una dansa-balada, *Puys no vey leys cuy son amics*, i un sirventès-dansa, *Tant ay el cor d'alegrança*); la *Ballada dels goytxs de nostre Dona en vulgar cathallan*, a ball redon, conservada en el Llibre Vermell de Montserrat, i *Flor de lir e de gog e de alegransa*, del ms. 486 de la Biblioteca de Catalunya.

D'entre els estudis dedicats a la literatura catalana, destaquen en importància per llur nombre els que es refereixen a Ramon Llull i al lullisme. — Les

Notes per a un catàleg d'alguns còdexs lullians de les biblioteques de Palma de Mallorca (XVII, 166-183), de M. OBRADOR I BENNASAR, donen notícies de quaranta-quatre manuscrits lullians guardats a la Biblioteca Provincial Balear, a la Llibreria de la Causa Pia i a les Biblioteques del Col·legi de la Sapiència, de la Societat Arqueològica Lulliana, del Comte d'Ayamans, de la casa Palou de Comasema, de Prohens, dels hereus de Jeroni Rosselló i del marquès de Vivot. Aquestes notes, que l'autor devia redactar poc després de 1901, es publiquen amb una nota introductòria del Sr. Jordi Rubió, i, al final, amb una taula de títols. — El Sr. MANUEL DE MONTOLIU, *Ramon Llull, trobador* (XXI, 363-398), estudia els conceptes dispersos dins del *Libre d'Amic e Amat* que poden ésser d'origen trobadoresc. Després d'una primera part, on examina els aspectes del llibre que creu irreductibles a tota correspondència amb la tradició de la lírica trobadoresca (allegoria, apostolat, record del *Càntic dels càntics*, dramatització de motius ascètics o místics, representació de Déu en l'interior i en les criatures, referències a Jesucrist i al misteri de la Trinitat, jocs de conceptes teològics, versicles de pur contingut teològic o metafísic i referents a les tres potències), va agrupant els versicles que per la idea o per la forma ofereixen analogies indiscutibles amb la poesia dels trobadors (la triada de l'amor, el cant, definicions de l'amor i de les seves virtuts i condicions, diàleg, llaors i honraments, paradoxes de l'amor, romança i pastorella, tençó i qüestions d'amor, amor com a malaltia), i reuneix finalment tots els motius simbòlics i emotius que En Llull emprà en el seu llibre i els refereix als motius corresponents de la poesia provençal (motiu de l'absència i de l'oblit, de l'alba, del càrrec d'amor, dels missatgers d'amor — cor, pensaments, sospirs, remembraments, etc. —, del cor i de l'amor, del son, de l'esguard, de la follia, de l'hostal, del mar, del mirall, de l'ocell, de la paciència, del secret, de les vies o carreres d'amor). — El Prof. JOSEP S. PONS, *Raymond Lulle et le «Plant de Notre Dame Sainte Marie»* (XXII, 109-113), fa una anàlisi literària d'aquesta obra. — Mn. SALVADOR GALMÉS, l'abnegat editor de les obres catalanes de Ramon Llull, publica l'*Ars infusa* (XVII, 291-301), tractat llatí inèdit del Doctor Il·luminat (que Carmelo Ottaviano havia donat per perdut), seguint el ms. R-L-62 de la Biblioteca Provincial de Mallorca. — *El llenguatge filosòfic de Ramon Llull* és el títol d'un estudi del Prof. TOMÀS CARRERAS I ARTAU (XXI, 545-552); segons aquest, el beat mallorquí, amb la seva gran potència creadora, formà, disseminant-lo per la seva ingent producció, un exuberant lèxic filosòfic. «Un sumari recompte», escriu, «ens diria que aquest lèxic és abundós i precís en Teodicea i Metafísica, molt ric i matisat en Psicologia, sobretot per a expressar els estats interiors, abstrús i de vegades torturat en Lògica, i ofereix un caràcter transitori i temporal el vocabulari ètico-social on abunden les paraules fòssils, les quals, responen a institucions o estats espirituals caducs, entren ja en el domini de l'Arqueologia ideològica i lingüística». — Mn. ANTONI PONS, en l'article *Fra Mario de Passa, lullista i bibliòfil* (XXII, 317-337), publica unes notes sobre l'estada a Mallorca de fra Mario de Passa o Madio de Passi, beguí venecià, «una figura de relleu en la història del lullisme medieval» (finals del segle XV), i sobre les relacions amb Beatriu de Pinós (vídua del camarlec del príncep de Viana Francesc de Pinós), per a la fundació d'una escola lulliana al puig de Randa i a Miramar. En apèndix dona quatre documents, tots de l'Arxiu Històric de Mallorca, dels quals ens interessien especialment la provisió reial que siguin tornats els llibres a fra Mario (1478) i el que relata el segrest dels llibres de fra Mario de l'art de mestre Ramon Llull (1481). — Mn. JOSEP TARRÉ, *Un document del papa Benet XIV sobre el lullisme* (1751)

(XX, 142-161), publica l'original italià del document escrit pel papa Benet XIV, que ja com a cardenal Lambertini, arquebisbe de Bolonya, s'havia ocupat del culte a Ramon Lluïl en la seva obra *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione*; en la seva nova instrucció *Avendo Noi*, redactada el juny de 1751, «dóna normes al fiscal de la Congregació de Ritus i justifica les reserves amb què havia acceptat les peticions del rei i dels advocats de la Causa» i respon «a les crítiques dels lullistes, especialment a les del P. Pasqual». El text publicat és tret del ms. 15-2-26 (vella numeració) de la Biblioteca Universitària de Barcelona. — El Dr. H. H. CRAMER VON BESSEL, *Une correspondance du XVIIIème siècle en marge de l'«editio maguntina»* (XIX, 263-269), edita — text alemany i traducció francesa — les lletres canviades entre el príncep elector Joan Guillem del Palatinat, des de Düsseldorf, amb el príncep Antoni Florià de Liechtenstein, resident a Barcelona, primer ministre i primer gentilhome de l'arxiduc Carles d'Àustria, aleshores rei d'Espanya.

Cinc articles són dedicats a temes historiogràfics. — En *El concepte d'historiografia espanyola* (XXI, 141-146), el Prof. WILLIAM J. ENTWISTLE, partint d'unes paraules de Fitzmaurice-Kelly (que diu que la literatura espanyola ésobra en obres històriques), creu que cal admetre com a historiografia espanyola les obres dels cronistes castellans, catalans i portuguesos, així com les dels historiògrafs hispano-llatins i hispano-àrabs, amb la qual cosa «hom veu en la historiografia espanyola un tresor immensament més ric». — El Prof. L. NICOLAU D'OLWER, *La «Crònica» de Ramon Muntaner: Filiació dels seus textos* (XXI, 69-76), descriu sumàriament els vuit manuscrits que ens conserven el text d'En Muntaner i intenta de filiar-los. — En *La versió llatina de la Crònica General de Catalunya i Aragó* (XXI, 343-355), el Prof. JORDI RUBIÓ precisa la relació en què es troben recíprocament el text llatí i el text català de la Crònica General de Catalunya i Aragó coneguda amb el nom indegut de Crònica de Sant Joan de la Penya. — En un treball premiat en el concurs de 1926 del Llegendari Popular Català convocat per la Institució Patxot, *Les versions catalanes de la llegenda del bon comte de Barcelona i l'emperadriu d'Alemanya* (XVII, 250-287), el mateix autor vol valorar la significació dels detalls amb què la llegenda es vesteix en les diverses formes de la seva transmissió catalana, i intenta de precisar el camí primer de la llegenda a Catalunya i el grau de la seva divulgació. El Sr. Rubió examina successivament el nucli llegendari, les teories sobre la seva evolució, la llegenda a Catalunya fins a Beuter i des de Beuter al Romanticisme, i el tema en els segles XIX i XX; unes conclusions tanquen aquest interessant estudi. En apèndix són publicats fragments d'alguns textos inèdits: del *Dotzè del Crestià* de N'Eiximenis (manuscrit de la Biblioteca Metropolitana de València), del ms. esp. 11 de la Bibliothèque Nationale de París, del *Libre de les nobleses dels reis* d'En Francesch (ms. 487 de la Biblioteca de Catalunya); així com del *De primis Aragoniae regibus* de Marineus Siculus (Saragossa 1509) i del *Manual de novells ardits*. — La Dra. FRANCESCA VENDRELL DE MILLÀS, *L'avalot de Perpinyà en ocasió de les vistes per la fi del cisma d'Occident* (XXII, 195-206), publica i comenta dos documents de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona i de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que confirmen el que narra *La fi del comte d'Urgell* sobre uns avalots que hi hagué a Perpinyà els dies que se celebraven les vistes de l'emperador Segimon, el rei Ferran I i el papa Benet XIII per tal d'arribar a una veritable unió dintre l'Església.

La poesia medieval catalana està representada per cinc estudis en aquests volums que ressenyem. — El Sr. ALFONS SERRA I BALDÓ s'ocupa, en *Els «goigs*

de la verge Maria» en l'antiga poesia catalana (XXII, 367-386), de la literatura gogística, dels goigs terrenals de Maria a Catalunya, de la gogística mariana i el gènere popular dels goigs, dels goigs celestials de Maria, d'una versió catalana del *Gaude, flore virginalis* i els *Goigs de la Mare de Déu del Mont*; dóna notícia dels manuscrits que guarden aquelles composicions i de les edicions que se n'han fetes, i publica els textos que romanien encara inèdits. — R. CARRERAS I VALLS, *Noves notèes genealògiques dels poetes Jaume, Pere, Arnau i Ausiàs March, segons documents inèdits* (XVIII, 309-332+1 arbre genealògic), dóna a conèixer una sèrie de documents de l'Arxiu Notarial de Barcelona, amb els quals ha establert una genealogia de la família barcelonina March, que ell creu que és la dels coneguts poetes. Aquest article i les conferències que En Carreras i Valls donà amb motiu de la descoberta dels documents motivaren algunes rèpliques, la més interessant de les quals és *Une tentative d'expropriation littéraire*, d'A. PAGÈS, *BSCC*, XV (1934), 276-281. — JAUME MASSÓ I TORRENTS, *Poetesses i dames intellectuals* (XXI, 405-417), recorda les dames lletraferides de la Catalunya medieval: l'autora (o autor?) de *Lassa, mays m'agra valgut*, poesia conservada en el cançonet de Ripoll; la reina Constança de Mallorca, autora de la poesia *Eu am tal que és bo e bel*; la poetessa desconeguda que compongué la cançó que comença *Axí cant és en muntanya deserta*, dos versos de la qual foren utilitzats per En Jordi de Sant Jordi en la seva *Passió d'Amor*; l'autora del plany *Ab lo cor trist environat d'esmay*; Tecla de Borja, neboda del papa Calixt III i germana de Roderic (després Alexandre VI), la qual contestà un contrast que li proposà N'Ausiàs March; Isabel Suaris, a la qual adrecen càlides lloances tres autors diferents: Bernat Fenollar (amb el qual bescanvia lletres), Simó Pastor i un castellà «gentil-hombre del adelantado de Murcia»; i, finalment, la vídua Ribes, a la qual es refereixen mossèn Avinyó i Romeu Lluïll. — Un text inèdit i desconegut és editat pel Sr. ANTONI LLORENS, *Francesc de la Via a Bella Venus* (XX, 84-97); el transcriptor descriu el manuscrit en el qual el text es conserva, sense indicar-nos, però, on es troba; a continuació del poema publica uns comentaris i estableix un arbre genealògic de l'autor, Francesc de la Via, ciutadà de Girona. — Tres poesies, dues de catalanes i una de castellana, trobades en el ms. Gl. Kgl. S 432 fol. de la Biblioteca Reial de Copènhaguen, són publicades pel Sr. L. NICOLAU D'OLWER, *Poesies realistes del temps de Joan II* (XIX, 322-334). Dues d'aquestes poesies són del temps en què Enric IV de Castella fou comte de Barcelona; l'altra és del regnat de Renat d'Anjou.

El Sr. JOSEP PUIG I CADAFALCH, *Idees teòriques sobre urbanisme en el segle XIV: Un fragment d'Eiximenis* (XXI, 1-9), reproduïx el text de fra Francesc Eiximenis on es parla de «quina forma deu haver ciutat bella e ben edificada», tret del capítol cx del llibre XII del *Crestidà*, i després d'examinar les ciutats medievals que presenten una forma com la descrita pel menoret gironí, intenta de precisar d'on provindrien les idees teòriques medievals sobre urbanisme, que l'autor creu heretades del saber grec i romà. Acompanyen aquest estudi cinc plans: el de la ciutat ideal descrita per N'Eiximenis, el de Montblanc, el de Montpazier, el de Vila-real (en el regne de València) i el d'Aosta.

El Sr. MARTÍ DE RIQUER publica tres *Notes sobre Bernat Metge* (XVIII, 105-125). En la primera, sobre les fonts d'En Metge, apunta que en les lletrés adreçades a Isabel de Guimerà que encapçalen i clouen la versió de la *Història de Valter e Griselda* hi ha traduïdes dues frases del comentari amb què el Petrarca finalitzava l'epístola acompanyatòria de la seva versió del *Griseldis* en trametrè-

la al Boccaccio; i creu trobar en *Lo Somni* semblances o records del *Secretum* del Pètrarca, de l'*Adversus Iovinianum* de sant Jeroni i del *Liber de anima rationale* de Ramon Llull. En la segona nota dóna cinc documents inèdits, procedents de l'Arxiu Històric de la Ciutat (la ciutat de Barcelona paga a En Metge 720 sous de violari) i de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (referents a l'ambaixada d'En Metge a la cort papal d'Avinyó, l'any 1395). En la part final publica l'obreta *Com se comportà Ovidi essent enamorat* (traducció del poema llatí en hexàmetres *De Vetula* de Richard de Fournival), segons el ms. 831 de la Biblioteca de Catalunya, únic que ens l'ha guardada. — FRANCESC MARTORELL ens dóna, també, *Un nou document sobre Bernat Metge* (XXI, 603-604).

El Sr. ELVIR SANS, *Fra Anselm Turmeda en 1402* (XXII, 405-408), publica un guiatge de Roger de Montcada, virrei de Mallorca, datat el 1402, perquè En Turmeda pugui anar a aquell regne. El Sr. Sans, ultra illustrar amb aclariments aquest document, remarca, referint-se a la biografia del famós apòstata, que el càrrec de cap de la Duana de Tunis que el Soldà li confià l'any 1388 cal entendre'l com a cap del Consell Suprem dels negocis de l'Estat i de la Justícia.

La novellística catalana està representada en aquests volums per dos treballs sobre el *Curial e Güelfa*. En les seves *Notes sobre l'estructura del «Curial e Güelfa»* (XXII, 607-619), el Sr. PERE BOHIGAS vol fer veure com, malgrat les influències francesa i italiana que es troben en el *Curial* i les afinitats que aquest llibre presenta amb la novella sentimental i la novella cavalleresca, per la qual cosa hom l'ha considerada una obra de tipus *compost*, aquest text, «pel seu fons, sobretot pels seus caràcters, té una forta unitat, i que tant en el seu aspecte psicològic com en la part d'aventures respon a un conjunt d'idees i a un ambient propis de l'època en què fou escrit». El Prof. Bohigas intenta també de relacionar ràpidament el *Curial* amb diversos gèneres de la literatura narrativa medieval. — En la mèva nota *L'humorisme del «Curial e Güelfa»* (XXII, 703-723), em proposo de remarcar una unitat d'intenció burlesca, tant davant del món de la cavalleria com del de la mitologia clàssica, que contrasta amb la dualitat de caràcter, reflectida en la composició material de l'obra, que és visible en el *Curial e Güelfa* i que han assenyalat tots els qui l'han estudiat. Examinem els principals moments d'humorisme (usat aquest mot per a indicar el contrast entre una idealitat i una realitat, dins del qual pot admetre's tot el que sigui sàtira, burla, paròdia...) que apareixen en la novella, i els comparo alguna vegada amb els que es troben en altres obres literàries, principalment medievals. — Estrètament relacionades amb la literatura cavalleresca són les lletres de batalla, de les quals el Sr. LLUÍS FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, *Les lletres de batalla canviades entre Lluís Cornell i Galceran de Besora (1472-73)* (XXII, 1-42), publica les vint-i-una contingudes en el ms. L-I-25 de la biblioteca del monestir de l'Escorial, fent-les precedir d'una interessant introducció. — Uns lligams no menys evidents amb les novel·les cavalleresques ofereixen els tractats de cavalleria. El malaguanyat SIEGFRIED BOSCH, en un treball sobre *Les Partides i els textos catalans didàctics sobre cavalleria: Relacions de mútua dependència* (XXII, 655-680), estudia el *Libellus de batallia facienda*, l'*Obra de mossèn Sent Jordi e de cavalleria* de Pere III, el *Sumari de batalla a ultrança* de Pere-Joan Ferrer, i el *Tractat de cavalleria* de Bernabé Assam. De tots ells dóna la bibliografia de manuscrits, edicions i recensions i estudis. Del primer examina així mateix la seva època i el seu valor legal i l'acció que exercí sobre els codis generals d'Alfons X de Castella; del segon analitza el contingut; dels altres dos ressegueix la influència de les *Partides*, i en l'últim, encara, parla de l'autor.

Ultra els que han estat assenyalats fins ací, cal recordar la publicació de tres textos medievals en llengua catalana. Mⁿ. FRANCESC X. MIQUEL I ROSSELL edita *La passió de Jesucrist: Obreta didàctica* (XXI, 311-330), composició de finals del segle XIV o començaments del XV, treta del ms. 67 del fons de Sant Cugat del Vallès de l'Arxiu de la Corona d'Aragó; precedeix el text una breu introducció en la qual l'editor precisa el caràcter de l'obreta i les seves relacions literàries. — El Sr. AMADEU PAGÈS, *Deux versions catalanes inédites du «De cura et modo rei familiaris gubernandae», de Bernard Silvestre* (XVIII, 236-250), publica dues traduccions d'aquesta obra que ha estat atribuïda falsament a sant Bernat: la primera, conservada en el ms. 921 de la Biblioteca Nacional de Madrid, porta el títol *Translat de una letra per monsenyer sent Bernat, tramesa a N Ramon de Castell Ambrós, cavaller de Lombardia, sobre lo regiment de sa casa e de la cosa familiar, la qual letra és estada trelladada de latí en romanç*; l'altra versió, del ms. 2-LI-I de la Biblioteca de Palacio, de Madrid, va encapçalada *Regiment de sent Bernat, en qual manera deu ésser regida la casa e la companya de bon hom, que féu a son amic lo cavaller senyor del Castell Ambrós*. (Hom té notícia, encara, d'una altra versió catalana, que havia estat publicada en MRALBL, II.) Els textos catalans van precedits d'una reproducció del text llatí segons l'edició de Montfaucon, i tot plegat d'un resumit estudi del Dr. Pagès. — R. D'ALÒS-MONER publica, amb una breu introducció, on és recordada la influència del Petrarca a Catalunya, les *«Flors de Petrarca de Remeys de cascuna Fortuna»* (XXI, 651-666), segons un manuscrit de la seva biblioteca particular, acompanyant-lo del text llatí, quan li ha estat possible de trobar-ne la correspondència, i també del text del *Fioretto* italià compilat a principis del segle XV pel frare Giovanni da San Miniato, quan hi ha coincidència amb el text català. A remarcar un manlleu, que Alòs-Moner assenyala, fet per Bernat Metge a les *Epistolae* del Petrarca.

De l'època moderna cal anotar la *Bibliografia del Prof. Antoni Rubió i Lluch* (XXI, IX-XV) — respecte de la qual una nota dels editors dels volums d'homenatge ens adverteix que de l'extensa bibliografia del venerable professor foren únicament triats els principals treballs científics i els més representatius de les seves múltiples activitats —; i *Antoni Rubió i Lluch propagandista de las glorias catalanas*, del Sr. ANTONIO GÓMEZ RESTREPO (XXI, 357-362), on són recordades les cròniques d'En Rubió en «El Correo de las Aldeas» i en «La Nación», periòdics colombians, en les quals es parlava de Catalunya i de les seves glòries literàries, i on, ultra nombrosos esments de Rubió i Ors, Verdaguer, Costa i Llobera, Alcover, Guimerà i Maragall, és fet un elogi cordial d'En Rubió i Lluch.

El Sr. CAMILLE PITOLLET intenta de donar una nova explicació a *L'avara povertà di Catalogna* (XXII, 409-422), retreta en el vers famós de Dant. — EZIO LEVI estudia *Un poeta italo-catalano del quattrocento* (XXII, 681-685); es refereix a Bartolomeo Gentile, del qual es conserven divuit sonets en italià dins el *Cancionero general* d'Hernando del Castillo (en les tres edicions posteriors a la de València), composicions d'exígua valor poètica que responen al mateix gust, a la mateixa inspiració i a la mateixa tradició poètica que es crea entorn dels Jocs Florals de Barcelona, i de les quals publica el núm. XVII. Levi, que dóna notícies biogràfiques del Gentile aprofitant la *Nobleza de Andaluzia* d'Argote de Molina, assenyala també l'existència d'un poema dantesc de Bartolomeo Gentile, en el qual l'autor — nou Virgili — pren per guia el nostre Ramon Llull. El malaguanyat professor italià afirma que aquest poeta italo-català és completament desconegut a Catalunya, a Castella, i àdhuc a Itàlia; no hem d'obli-

dar, però, respecte a això, els estudis *Bartolomeo Gentile Fallamonica (Contributo alla storia del lullismo nei primordi del cinquecento)*, de Santino Caramella («Dante e la Liguria» (Milano 1924), 127-176) i *Sobre Bartolomeo Gentile Fallamonica* (sic), poeta lullista, de R. d'Alòs-Moner («La Revista», XX (gener-juny 1934), 5-7).

La literatura comparada està representada en aquests volums per quatre estudis. — El Prof. IGNASI GONZÁLEZ-LLUBERA, *Un aspecte de la novellística oriental a la literatura medieval europea* (XXII, 463-473), assenyala les línies essencials del procés de transmissió literària en quant manifesta influències que denoten percepció d'un estil, d'una ideologia, d'un clima cultural diferent del propi. «L'adopció reiterada del procediment de la imbricació de contes, constitueix a l'Europa medieval un cas innegable d'influència oriental». — El Prof. HERNANI CIDADE inquireix, en el seu treball *Dívidas de Camões à poesia espanhola* (XXII, 387-404), les influències de la poesia castellana, principalment les del barceloní Boscà i de Garcilaso de la Vega, damunt la lírica de Camões. — El Prof. WILLIAM C. ATKINSON, *Séneca, Virués, Lope de Vega* (XXI, 111-131), examina els trets fonamentals d'aquests tres dramaturgs i les influències dels primers damunt de Lope. — El malaguanyat RAMON ESQUERRA, *Balmes i Chateaubriand* (XXII, 569-576), rastreja els senyals visibles en l'obra de Balmes que denoten una devoció vers l'autor francès i una influència de les seves obres apologètiques.

Queden encara per anotar una sèrie d'articles referents a cultura catalana. Els assenyalaré breument. — La Srta. HELENA WIERUSZOWSKI publica *Quelques documents concernant la culture catalane au temps du roi Pierre le Grand* (XVIII, 175-181), procedents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, els quals es refereixen als estudis de l'infant Ferran a Montpeller, a altres estudiants, al jugar Miquel d'Aguilera, a il·luminació de llibres, a llibres àrabs, i al mestre Azo, doctor en dret canònic de Bolonya. — El Sr. MANUEL CRUELLES publica *Alguns documents sobre la vida cultural i literària de Carles de Viana* (XVII, 36-94), també de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Són cartes, algunes sense data, adreçades per cirurgians, argenters, escrivans, il·luminadors, daguers, etc., als marmessors de Carles reclamant la paga dels serveis prestats en vida del príncep. A remarcar la carta de Guillem Hugoniet, il·luminador, amb la llista de llibres il·luminats; i el fragment que conté un diàleg entre Jaume Martí i En Vilarrasa, on es parla d'adquisició de llibres per a la biblioteca de Carles. La darrera lletra és del príncep a Teodor Gaza, el gran renaixentista, perquè vingui a Barcelona a ensenyar-li grec i a traslladar al llatí llibres grecs que encara no hagin estat traduïts. — El mateix Sr. CRUELLES, *Carles de Viana i el Renaixement* (XVIII, 333-335), publica una carta del príncep de Viana adreçada a l'humanista italià Angelo Decembrio, germà del famós renaixentista Pier Candido. — El Prof. JOSEP M. MILLAS I VALLICROSA, *Manuscrits hebraics d'origen català a la Biblioteca Vaticana* (XXI, 97-109), descriu els mss. hebraics 356 i 400 de la Vaticana. — Mons. J. RIUS I SERRA publica cinc *Inventaris episcopals* (XVII, 221-233), guardats a l'Arxiu Vaticà, amb notícies de llibres. — El Dr. LLUÍS BATLLE I PRATS publica un *Inventari dels llibres de Berenguer d'Anglesola* (XVII, 234-249 + 1 lám.), tret de l'Arxiu Episcopal de Girona, on són descrits quaranta-dos llibres; el text va precedit d'una breu introducció sobre En Berenguer d'Anglesola, i seguit d'un índex alfabètic. — El mateix Sr. BATLLE publica un *Inventari dels béns de l'Hospital de la Seu de Girona (10 gener 1362)* (XIX, 58-80 + 1 lám.), també amb notícies de llibres. — Mons. J. RIUS I SERRA, *L'Estudi General de Lleida en 1396*

(XVIII, 160-174; XX, 98-141), publica el primer *Rotulus Universitatis Ilerdensis* que es troba del temps del papa Benet XIII, del qual «podem deduir que la Universitat lleidatana havia assolit un esplendor magnífic, tant pel nombre de deixebles com per llur categoria...». Amb un índex onomàstic i geogràfic, al final. — El Sr. LLUÍS BATLLE I PRATS s'ocupa, encara, d'*El capítol de Girona i els Estudis Generals* (XXII, 687-697); el Prof. FERRAN SOLDEVILA, de *La presó de Pau Ignasi de Dalmasas i Ros, enviat de la ciutat de Barcelona a Felip V (1705)* (XXII, 481-498); el Prof. WILHELM NEUSS, dels *Elementos mozàrabs en la miniatura catalana* (XXI, 507-523). — Del treball del Prof. F. MATEU I LLOPIS, *Les pecúnies de la tresoreria general i el numerari corribre en temps de la guerra contra Joan II: Algunes notes sobre els recursos econòmics reials durant la resistència catalana i els canvis monetaris del 1464 al 1479, segons documents de l'Arxiu del Regne de València* (XXII, 43-80+2 làms.) ens interessa especialment el segon capítol, sobre les divises monetàries pròpies i estranyes rebudes a la Tresoreria i llurs canvis del 1464 al 1479, on, després de referir-se als glossaris numismàtics i als canvis monetaris, dóna una llarga llista dels noms de les monedes esmentades en els comptes de la Tresoreria entre aquells anys, amb anotació de llur valor monetària.

Recordem, encara, dues necrologies de dos membres de l'IEC — Antoni M. Alcover i Francesc Martorell i Traubal — degudes al Sr. J. Rubió (XVII, 355-357; XX, 203-205).

Els volums XVII, XIX i XX dels EUC es clouen, com de costum, amb recensions dels llibres més interessants que afecten la història de la cultura catalana, signades pels Srs. J. Rubió, P. Bohigas, J. Millàs i Vallicrosa, J. Puig i Cadafalch, F. Soldevila, L. Nicolau d'Olwer, J. Vicens i Vives, P. Grases, A. Serra i Baldó i J. Rius i Serra. Cal assenyalar les següents: *Ramon Lull und die Rechtswissenschaft*, d'E. WOHLHAUPTER (XVII, 309-311; Rubió; elogis); *L'Arç compendiosa de R. Lulle avec une étude sur la bibliographie et le fond ambrosien de Lulle*, de C. OTTAVIANO (XVII, 311-314; Rubió; reserves, amb interessants remarques i correccions); *VII Centenari de la naixença de Ramon Lull: Les seves obres autèntiques*, de JOAN AVINYÓ (XVII, 314-315; Rubió; rectificacions i addicions a tenir en compte); *Història Sumària de la literatura catalana*, de M. GARCIA SILVESTRE (XVII, 316-317; Rubió; algunes consideracions a la classificació en gèneres adoptada per l'autor); ANDREA CAPELLANI, *De Amore libri tres*, ed. d'A. PAGÈS (XVII, 319; Bohigas; correccions al text català); *The works of Pere Torroella: A Catalan writer of the fifteenth century*, de P. BACH I RITA (XVII, 320-325; Bohigas; «aquest llibre ... revela, encara, manca de maduresa en la formació del seu autor»; abundoses correccions); *The dance of death in Spain and Catalonia*, de FLORENCE WHYTE (XVII, 325-326; Bohigas; no es convenç de l'opinió de l'autora sobre les circumstàncies que poden haver inspirat la dansa de la mort al seu autor, i no accepta la relació de la dansa amb el poema llatí *Ad Mortem festinamus*, conservat en el *Llibre Vermell de Montserrat*, ni la data de 1300 a 1350 assignada per miss Whyte al *Venturós Pelegrí*); *Ursprung und Entwicklung des altprovenzalischen Sirventes bis auf Bertran de Born*, de J. STOROST (XIX, 344-347; Serra i Baldó); *Curial e Güelfa*, eds. de R. MIQUEL I PLANAS - A. PAR i de R. ARAMON I SERRA (XIX, 353-358; Bohigas; anota les característiques de les dues edicions i les discrepàncies que hom pot notar en elles, discuteix els principals problemes que la novella planteja, i proposa algunes correccions); *A History of Magic and experimental Science: The fourteenth and fifteenth centuries*, de L. THORNDIKE,

vols. III i IV (XIX, 358-359; Millàs; referències a Arnau de Vilanova, Joan de Peratallada, Ramon Llull i Jeroni Torroella); *L'abat Oliva, fundador de Montserrat (971?-1046): Assaig biogràfic*, d'A. M. ALBAREDA (XIX, 359-363; Bohigas; elogis); *Josep Finestres: Estudis biogràfics*, per I. CASANOVA (XIX, 365-368; Rius i Serra); *La corte literaria de Alfonso V de Aragón y tres poetas de la misma*, de F. VENDRELL I GALLOSTRA (XIX, 368-371; Rubió; referències a Andreu Febrer i a Pere de Santafé); *Les obres autèntiques del Beàt Ramon Llull: Repertori bibliogràfic*, de J. AVINYÓ (XX, 164-165; Rubió; «vademècum utilíssim»; reserves: hauria hagut d'ésser redactat amb més precisió, la part purament bibliogràfica s'hauria de separar de l'estudi del contingut); *Bibliographie des manuscrits littéraires en ancien provençal*, de C. BRUNEL (XX, 166; Bohigas; aclariment sobre la data dels mss. 7 i 8 de la Biblioteca de Catalunya). — La secció de recensions va complementada per una d'anàlisi de *Revistes* redactada per R. ALBERT I LLAURÓ i R. ARAMON I SERRA (XVII, 338-352) i per CARMÉ SERRALLONGA (XVIII, 357-389; XIX, 372-392; XX, 175-202), en la qual són anotats tots els articles que es refereixen a Catalunya en diverses revistes nacionals i estrangeres.

A causa de la guerra civil quedà interrompuda la publicació d'*EUC*. Cal desitjar que la seva represa no es faci esperar massa.

R. ARAMON i SERRA

«*Analecta Sacra Tarraconensia*». Vols. VIII (1932), IX (1933), X (1934), XI (1935), XII (1936). Barcelona, Biblioteca Balmes. (4) + 312 pàgs.; (4) + 424 pàgs. + xv làms.; (4) + 328 pàgs.; 612 pàgs. + x làms.; VIII + 568 pàgs. + xxxvii làms.

Dins d'aquest recull anual de treballs històrico-eclesiàstics referents als països catalans, figuren alguns estudis que interessin la romanística, principalment en la seva manifestació cultural catalana. Van ressenyats a continuació sumàriament.¹

Mn. JOSEP VIVES, *Prudentiana* (XII, 1-18), ofereix dues notes: sobre el viatge o viatges de Prudenci a Roma, en relació amb la cronologia dels seus poemes, i sobre la seva pàtria. — Mn. JOSEP MORERA, *Juan Biclarense, confesor de la fe, fundador del monasterio de Vallclara, historiador y obispo de Gerona* (XII, 59-84), examina, en diversos capítols, Joan de Biclara com a estudiant, el seu retorn a la pàtria, el confessor de la fe, el triomf de les víctimes, el monestir de *Biclaro*, el Biclarense com a historiador, l'apoteosi del triomf amb la unitat catòlica, i el Biclarense com a bisbe de Girona.

El P. MIQUEL BATLLORI, *Els manuscrits d'autors catalans medievals servats a la Biblioteca Nacional Torinesa* (IX, 253-273 + 1 làm.) dóna notícies de tretze còdexs guardats a la Biblioteca Nacional Universitària de Torí que contenen les obres següents d'autors catalans: *Le livre des anges*, de Francesc Eiximenis (no consignat per Massó i Torrents en la seva bibliografia d'aquest escriptor); *Sermones varii* i *Sermones de tempore*, de sant Vicenç Ferrer (desconeguts per Sigismund Brettle); *Codicillum seu Compendium vel Vade mecum de numero philosophorum*, *Conclusio summaria ad intelligendum testamentum et codi-*

1. Vegeu la meua recensió dels vols. III (1927)-VII (1931) dels *AST*, en *AIEC*, VIII (1927-1931) [1936], 454-456 i 585.